

RODZAJE LITERACKIE

na lekcji języka polskiego

RODZAJ LITERACKI

to system ogólnych zasad budowy dzieła literackiego, który jest realizowany w utworach różnych okresów. Stanowi podstawę zaliczenia tekstu do tej samej klasy, porównywalnej z innymi analogicznymi systemami.

EPIKA,

czyli proza

- ▶ świat przedstawiony ma charakter fabularny
- ▶ w tekście wypowiada się narrator
- ▶ ze względu na rozmiar utworu wyróżniamy epos i powieść (duże formy epickie) oraz anegdotę, nowelę, opowiadanie, balladę, powieść poetycką itd. (krótkie formy epickie)

EPIKA,

czyli proza

- ▶ Charles Dickens „Opowieść wigilijna”, opowiadanie
- ▶ Aleksander Kamiński „Kamienie na szaniec”, powieść (literatura faktu)
- ▶ Antoine de Saint-Exupery „Mały Książę”, baśń, powiastka filozoficzna

EPIKA,

czyli proza

- ▶ Henryk Sienkiewicz „Latarnik”, nowela
- ▶ Henryk Sienkiewicz „Quo vadis”, powieść historyczna
- ▶ Sławomir Mrożek „Artysta”, opowiadanie
- ▶ Melchior Wańkowicz „Tędy i owędy”, zbiór reportaży (gawęd)
- ▶ Stefan Żeromski „Syzyfowe prace”, powieść

LIRYKA,

czyli poezja

- ▶ tematem utworu są wewnętrzne przeżycia, doznania, emocje i przekonania osoby mówiącej przekazywane za pośrednictwem monologu
- ▶ w tekście wypowiada się podmiot liryczny (inaczej „ja” liryczne)

LIRYKA,

czyli poezja

- ▶ ze względu na „ja” liryczne wyróżniamy lirykę bezpośrednią (wypowiedź w pierwszej osobie gramatycznej) oraz lirykę pośrednią (wypowiedź nieujawniająca pierwszej osoby gramatycznej)
- ▶ wiersz może mieć charakter m. in. epigramatu, epitafium, fraszki, hymnu, ody, pieśni, sonetu, trenu

LIRYKA,

czyli poezja

- ▶ Jan Kochanowski - fraszki (np. „Na lipę”)
- ▶ Jan Kochanowski - treny (np. Tren VII)
- ▶ Adam Mickiewicz „Stepy akermańskie”, sonet
- ▶ Adam Mickiewicz „Śmierć pułkownika”, wiersz (liryka pośrednia)

Gatunek synkretyczny

- ▶ Ignacy Krasicki „Żona modna”, satyra (elementy epiki, liryki i dramatu)
- ▶ Adam Mickiewicz „Pan Tadeusz”, epopeja (narodowa), poemat (elementy epiki, liryki i dramatu)

Gatunek synkretyczny

- ▶ Adam Mickiewicz „Reduta Ordona”, poemat opisowo-refleksyjny (elementy epiki i liryki)
- ▶ Adam Mickiewicz „Świtezianka”, ballada (elementy epiki, liryki i dramatu)

DRAMAT, czyli sztuka teatralna

- ▶ utwór jest przeznaczony do realizacji scenicznej, najczęściej ma charakter fabularny
- ▶ na scenie tekst wypowiedziany jest przez aktorów zgodnie z zamysłem inscenizacyjnym reżysera

DRAMAT

czyli sztuka teatralna

- ▶ nieobecność nadrzędnego podmiotu wypowiadającego i pełne usamodzielnienie wypowiedzi oraz działań postaci jest podstawową cechą różniącą dzieło dramatyczne od epickiego i lirycznego

DRAMAT

czyli sztuka teatralna

- ▶ DRAMAT ROMANTYCZNY odrzuca regułę trzech jedności (czasu, miejsca i akcji), wprowadza fabułę o luźnej kompozycji, dając swobodę twórczą - łączenie elementów dramatycznych z epickimi i poetyckimi, splatanie wątków realistycznych z fantastycznymi, tragizmu z komizmem, patosu z groteską

DRAMAT

czyli sztuka teatralna

- ▶ KOMEDIA obejmuje utwory o pogodnej tematyce i żywej akcji zamkniętej pomyslnym rozwiązaniem dla bohaterów,
- ▶ w komedii autor operuje komizmem sytuacyjnym, charakterologicznym i językowym

DRAMAT

czyli sztuka teatralna

- ▶ TRAGEDIA obejmuje utwory, w których występuje konflikt między dążeniami bohatera a siłami wyższymi (losem, prawami historii, normą moralną itp.), ostatecznie prowadząc do jego klęski
- ▶ konflikt w tragedii zakłada przeciwieństwo równowartościowych racji, pomiędzy którymi nie sposób dokonać wyboru (tragizm postaci) – bohater z góry skazany na przegraną

DRAMAT

czyli sztuka teatralna

- ▶ Adam Mickiewicz „Dziady”, część II, dramat romantyczny (cykl dramatów poety)
- ▶ Aleksander Fredro „Zemsta”, komedia
- ▶ Juliusz Słowacki „Balladyna”, tragedia

Źródła:

- ▶ Słownik terminów literackich pod red. Janusza Sławińskiego, Wydawnictwo Ossolineum, Wrocław - Warszawa - Kraków 1998
- ▶ Literatura polska. Przewodnik encyklopedyczny, red. Julian Krzyżanowski i in., PWN, Warszawa 1988